

Varga Zoltán Zsolt

NAGYAPÁM A NAGY HÁBORÚBAN

[SZÁZ ÉVE MÁR]

2018-02-24 | NOVELLA, SZÁZ ÉVE MÁR

Nagyapám valójában nem a nagyapám volt, hanem nagyapám harmadik feleségének második férje. Ő csakugyan harcolt a Nagy Háborúban. Kardos vezetéke is illett hozzá. Az egyetlen tárgy, ami megmaradt utána, egy közepen eltört, majd összehegesztett csendőrkard.

– Nagypapa, hogy tört el a kardod?

– Egy keményfejű komcsi koponyáján – válaszolta, én meg elképzeltem a negyven évvel korábbi jelenetet, ahogy suhintott.

Nagypapa az összes környező népet ócsárolta – tetves tótok, bűdös szájú csehek, szőrös talpú románok –, csak a bosnyákokat becsülte, mert velük küzdött a Nagy Háborúban.

szinte világított

Tagbaszakadt ember volt – nekem legalábbis annak tűnt gyerekként –, szeme között haragos ráncsal, orra alatt Hitler-bajusszal. Mégsem féltém tőle, mert saját unokájaként szeretett, sőt rajongott értem. Abban az évben, amikor velük éltem, mindenfélét faragott nekem, és elkerített egy kiskertet, amit én műveltem. Nyaranta arca és alsó karja leburnult, egyébként szinte világított nagyon fehér bőre. Esténként lavórban mosdott, ingét a dereka felől kötényként tűrte a nadrágjába, és ahogy hajlongott a félhomályban, az ingujjak karokként mozogtak. Csak ilyenkor vette le fekete kalapját, amelynek fehér negatívja ott maradt a homlokán.

Kardos papa 1949-ben felszámolta pesti életét, és paraszt lett a Balaton déli partján. Csendőrtiszti múltjával jobbnak látta, ha eltűnik. Felesége viszont Budapesten akart maradni, így elváltak. Sem vele, sem lányával nem találkozott többé. Apám harmadik mostoháját, a magyart élete végéig törve beszélő ruszin nőt Siófokon ismerte meg, egy hónap után megesküdték.

Amikor apámat az apja tizenhét éves korában kiíratta a gimnáziumból, odaszökött Kardosékhoz, és addig lakott náluk, dolgozott a földeken, amíg be nem hívták katonának. Kardos nagyapához és nagymamához vitt el bennünket a bátyámmal – mint unokákat –, mikor megszülettünk.

agyag és lótrágya

Nagyapa kukoricát, krumplit, borsót, dinnyét és szőlőt termesztett, a szőlőt borrá szűrte. Az udvarban disznók híztak, tyúkok kapirgáltak. De ő volt a falu egyik kőművese is. A pincéket, ólakat nem vakolta, hanem agyag és lótrágya keverékével kézzel tapasztotta, aztán lemeszelte. Taligával gyűjtötte a lócitromot, négy-ötévesen már magam is segédkeztem neki.

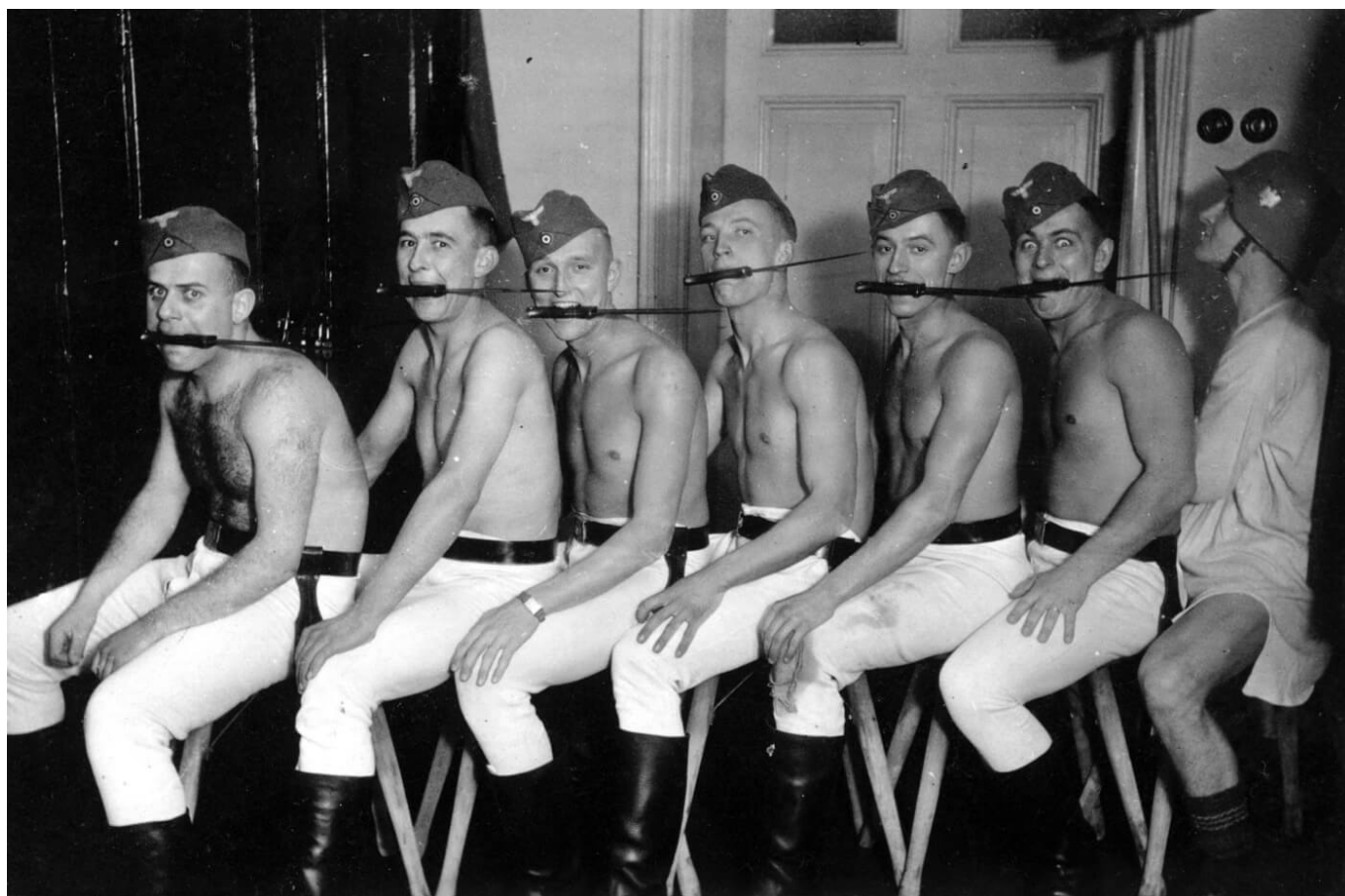
Egyszer az 1930-as munkástüntetés képeit sugározta a tévé.

– Ott voltál, nagyapa? – kérdeztem.

– Ott hát, adtam is a rohadékoknak a kardlapommal. Akkor tört el a pengéje.

Sokáig nem nekem, hanem a szomszédoknak mesélt első világháborús élményeiről, de az asztal alatt bujkálva összeszededgettem kalandos történetei morzsáit. Ötven év után is emlékszem a meséjét hallgató öregek kísérteties arcára, az asztal fölé akasztott, legyektől mákos légyapírra, és érzem a petróleum csípős szagát.

– Tudjátok, '15-ben még csak tizenhét éves voltam, de a születési anyakönyvemben a nyolcast hatossá javítottam, így aztán bevonulhattam. Egész életemben katona akartam lenni, semmi más. Gyerekként is mindig huszárosat meg rabló-pandúrosat játszottam. Nohát, az 5. hadseregbe rukkoltam be két idősebb bátyámmal, és az olasz frontra vittek bennünket. Sohasem felejttem el azt a felvirágozott vagon, meg a sok csókot, amit szebbnél szebb lányoktól kaptam. Zokogó anyáknak azt kiabáltuk a vagon ajtajából, hogy legkésőbb októberre itthon leszünk, addigra eltapossuk az árulót, kutya digókat. És tényleg október volt, amikor rongyos mundérban, sántikálva lekászálódtam a szétlőtt vagonról, csak éppen 1918 októbere. Két bátyámat saját kezemmel temettem el a Piave partján.

– Tudjátok – kezdte máskor –, ott tanultam ki a krumplitermesztést. A nyolc elemimmal hamar őrvezető lett belőlem, négy elemít végzett alföldi meg bosnyák parasztyerekeket raktak alá. A front az Isonzónál majdnem két évig egyhelyben állt. Az én legényeim összegyűjtötték a táborigényházakban a kicsírázott krumplit, gyalogsági ásóikkal felástak egy nagyobb földdarabot mélyen a frontvonal mögött, és több mázsa saját burgonyát termesztettek.

én meg hasba szúrtam

– Tudjátok – ezúttal csendesebben, akadozva mesélt –, az első ölést nehezen éltem meg. A második isonzói ütközetben történt. Miután a tűzéréség ágyúit elhallgattak, kapitányunk

rohamra vezényelt bennünket. Addigra már felcsatoltuk szuronyainkat. „Hajrá” üvöltéssel, cikcakkban rohantunk az olaszok ötven méterre fekvő állásai felé. Egyszer csak előttem termett egy negyvenéves forma kis olasz, én meg hasba szúrtam, és ahogy a vasvillával az asztagot, felkaptam, és a vállam felett a hátam mögé hajítottam. Nem sokkal ezután megbotlottam és elestem, és úgy, fekvé rókáztam ki a reggelit, zugszállástól. Még aznap hozzászórtam a gyilkoláshoz, nem jelentett többet, mint leszúrni egy disznót.

Amíg nagyapáéknál laktam, több disznóölést is megéltem. Hiába húztam fejemre a paplant és dugtam be a fülem, a disznók visítását úgy is hallottam. A perzselésre felöltöztem, a kaparás és a feldolgozás alatt már ott lábatlankodtam a közelben. Nagyapa egyszer lekanyarította az egyik megperzselte disznófület, vastagon megszórtta és a kezembe nyomta. „Edd meg, kisfiam!” Ma is érzem azt a sós, égett bőríz.

– Azt kérdezitek, hogy úsztam meg élve, miközben bátyáim és bajtársaim sorra haltak meg körülöttem? Szerencsém volt. A II. piavei offenzíva során könnyebb sebet kaptam a bal lábamon, a hegyekbe, a táborigényházba kerültem, amit később az olaszok harc nélkül elfoglaltak. Két hónapig tengődtem hadifogságban, aztán hazaküldtek, hogy nekik kelljen etetni.

A halála előtti szilvesztert náluk töltöttük bátyámmal. Érettségi előtt álltam, és Kardos papa először töltött a borából. Mindhárman lerészegedtünk.

– Elmondok nektek egy titkot, amit senkinek, még nagyanyátoknak sem mondtam el soha. A Nagy Háborúról. Mindig úgy meséltem, hogy ütközetben sérültem meg, de ez nem igaz. Amikor bátyáim elestek, nagyon megijedtem. Addig úgy hittem, mi, Kardos fivérek sérthetetlenek vagyunk, mert a Jóisten meghallgatta anyánk imáit, és ránk külön vigyáz. Akkoriban már akadozott az utánpótlás, napi egy szelet kenyér volt a fejadagunk, éheztünk. A lövészárkaink között feküdt egy körtés. A gyümölcs éppen érett, és néhány elkeseredett bajtársam felmászott a fákra, parancsnokaink tiltása ellenére. Az olaszok kiszúrták őket, és lőttek rájuk. Felmásztam én is egy fára, elbújtam a legvastagabb ága mögé, csak a bal lábamat hagytam elől. Az olasz mesterlövész meg ellőtte, pont ahogy terveztem. Szerencsémre nem ért csontot a golyó, így nem sántultam le örökre. Fiaim, én igazán szerettem, és ma is szeretem a hazámat, de nem akartam olyan fiatalon meghalni érte. Még annyi minden várt rám. De nehogy elmondjátok nagyanyátoknak! Hadd higgye, hogy egy háborús hőssel él!

felső kép | Everett Historical, shutterstock.com. Német rabok egy francia börtöntáborban.

képek | Hórusz Archívum